

Porin työllisyyspalveluiden lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Hallitusohjelman mukaan kuntien roolia työllisyyspalveluiden järjestäjänä vahvistetaan. Ensimmäisenä toimenpiteenä käynnistettiin 1.3.2021 työllisyyden edistämisen kuntakokeilut, joissa kokeilukunnat vastaavat osin alueensa työ- ja elinkeinopalveluiden tarjoamisesta. Porin kaupunki on mukana kuntakokeilussa yhdessä Ulvilan ja Kokemäen kaupunkien kanssa. Kevään 2021 puoliväliriihessä hallitus päätti jatkaa valmistelua TE-palvelujen siirtämiseksi kunnille. Hallitus linjasi, että siirron yhteydessä luodaan rahoitusmalli, joka kannustaa kuntia kehittämään toimintaansa työllisyyttä edistäväksi siten, että uudistuksella saavutetaan 7 000–10 000 lisätyöllistä. Linjauksen mukaan valmistelussa tähdätään siihen, että kunnan vastuuta työttömyysturvan perusosan kustannuksista laajennettaisiin ja työttömyysturvan ja työttömän palveluun aktiivisuuden välinen kytkös poistettaisiin. Valtio ja kunnat jakaisivat työvoimapolkujen rahoitukseen liittyvää kustannusvastuuta, jolloin turvattaisiin kuntien kannusteet järjestää palveluja myös heikommassa työmarkkina-asemassa oleville.

Porin kaupungin elinvoima- ja ympäristötoimialan ja työllisyyspalveluiden lausuntoa on valmisteltu yhdessä mm. Rauman kaupungin kanssa. Lausunnossa viitataan useilta osin myös Kuntaliiton lausuntoon. Työllisyys- ja elinkeinopalveluiden siirto kuntiin on odotettu uudistus, joka tulee toteuttaa palveluiden vaikuttavuuden parantamiseksi. Kuntien yhteinen huoli liittyy esitetyn lakimuutoksen soveltavuuteen kunta-alustalle sekä rahoitusmallin kannustavuuteen. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa joustavat ja asiakaslähtöiset lähipalvelut, eikä nykyisen lainsäädännön siirtäminen sellaisenaan kunnan järjestämisvastuulle sitä takaa. Esitetty yhteistoimintavelvoite ja toiminnan arviointimenettely yhdistettynä valtioneuvoston päätösvaltaan muodostavat uuden ohjausmekanismin, joka rajoittaa tarpeettomasti kunnallista itsehallintoa.

Kuten Kuntaliitto, myös Porin ja Rauman kaupungit esittävät, että rahoituksen osalta laajan työttömyyden painoarvoa korotetaan 30 %:sta 50 %:iin. Se tasoittaisi kuntien vaikutusmahdollisuuksia kohdata suhdanne- ja muita taloudellisia riskejä. Esityksen mukaan työttömyysturvaetuksien kompensatio korvattaisiin vain poikkileikkaustilanteen mukaisesti. Näin ollen kuntien rahoitusvastuun kehitys riippuisi työttömyyden kehityksestä mutta valtionosuus pysyisi samana riippumatta siitä, kasvaako työllisten tai työttömien määrä. Esitetyn rahoitusmallin mukaan Porin kaupunki on yksi muutoksesta eniten kärsivä kunta ja olisi esitetyssä mallissa merkittävä nettomaksaja. Rahoitusmekanismien tulee turvata riittävä resursointi kuntien näkökulmasta, eikä uudistus saa johtaa nykyisen toiminnan heikkenemiseen.

Tavoitteet

Jotta työvoimapolkujen siirrolla saavutetaan sille asetetut tavoitteet, tulisi tehtävien resursoinnin ja rahoituksen olla riittävää ja siirrettävien tehtäväkokonaisuuksien asiakaslähtöisiä ja selkeitä palvelukokonaisuuksia. Paitsi järjestämisvelvoitetta säätelevän lainsäädännön myös työvoima- ja yrityspalveluita säätelevän lainsäädännön tulisi olla nykyistä mahdollistavampaa ja joustavampaa.

Keskeiset ehdotukset ja vaikutukset

Laki työvoimapolkujen järjestämisestä

Yleinen

Kuntaliiton lausuntoa lainaten haluamme nostaa esiin huolen siitä, että tehdyn esityksen mukaan työvoimapolkuita ollaan tosiasiallisesti siirtämässä suurelta osin kuntien sijasta yhteistoiminta-alueille, joka ei vastaa kuntien uudistukselle asettamia toiveita ja odotuksia. Esitetty malli järjestämisvastuusta kaventaa kuntien toimintamahdollisuuksia. Kuntien vapaaehtoisesti työllisyyteen resursoimat panostukset saattavat esityksessä liian tiukasti määritellyn järjestämisvastuun määrittelyn myötä vähentyä, jolloin työllisyysasteen nostamiseen liittyvät tavoitteet ovat entistä vaikeampi saavuttaa.

Järjestämisvastuun ja rahoitusvastuun erottamisella toisistaan, pyrkimyksillä mahdollisimman suuriin alueisiin ja ylisääntelyllä ei päästä hyödyntämään uuteen mallin oleellisesti liitettyä kuntaekosysteemiä parhaalla mahdollisella tavalla. Kunta-alusta tarjoaa yhdenvertaisille palveluille toimivan ympäristön, hallinnointirakenteen, kytkennät ja mahdollisuudet. Julkisen vallan päätökset tulisi aina tehdä mahdollisimman lähellä ihmisiä (subsidiariteetti- periaate).

Järjestämisvastuun ja rahojen tulisi olla samoissa käsissä. Luottamalla kuntien kykyyn, osaamiseen ja haluun järjestää palvelut parhaalla mahdollisella tavalla löydetään kullekin alueelle parhaat tavat palveluiden organisointiin ja yhdyspintahaasteiden minimointiin. Vaatimus yhdenvertaisista palveluista ohjaa jo itsessään kunnat vapaaehtoisesti hakeutumaan yhteistyöhön niiden palveluiden kohdalla (hankinnat, maahanmuuttajien palvelut yms.), joissa tarvitaan kuntien välistä yhteistyötä. Valtiolla on mahdollisuus varmistaa kuntien välisissä yhteistyösopimuksissa kuvattujen palvelu- ja rahoitusmallien kautta, että palvelujen yhdenvertaisuus sekä saatavuus toteutuvat ja että jokainen yksittäinenkin kunta selviää tästä kunnille tärkeästä, uudesta tehtävästä.

Julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuu

Kunta voisi ehdotetun 2 luvun 2 §:n mukaan järjestää kunnan vastuulle kuuluvat työvoimapalvelut itse, jos kunnan työvoiman määrä on vähintään 20 000 henkilöä. Jos kunnan työvoiman määrä on alle 20 000 henkilöä, sen on muodostettava palveluiden järjestämiseksi yhteistoiminta-alue (työllisyysalue) yhden tai useamman kunnan kanssa niin, että työvoiman määrä on vähintään 20 000. Työllisyysalueen tulee lisäksi muodostaa alueellisesti yhtenäinen, työmarkkinoiden ja työssäkäynnin kannalta toimiva alue. Porin kaupunki on ainoa kunta Satakunnassa, joka voisi muodostaa alueen yksin. Maakunnassa ei vielä ole tehty päätöksiä järjestämisestä. Selvää on, että palveluiden järjestäminen pienessä kunnassa pienillä resursseilla ei onnistu kustannustehokkaasti ja riittävällä asiantuntemuksella mutta yhteistoiminnasta ja toiminta-alueista voisi päättää alueellisesti, eikä valtakunnan tasolla.

Esityksen mukaan valtioneuvostolla olisi toimivalta päättää kunnan tai kuntien kuulumisesta hyvinvointialueisiin, mikäli työvoimapohja ei ole riittävä tai työvoimapohja on kolmena peräkkäisenä vuotena alittanut 20 000 henkilöä. Lisäksi valtioneuvosto voi päättää kunnan kuulumisesta työllisyysalueeseen tai alueen muuttamisesta, jos työvoimaviranomaisen kyky järjestää työvoimapalveluja on merkittävästi vaarantunut muutoin kuin tilapäisesti. Esityksessä työ- ja elinkeinoministeriön valvontarooli on poikkeuksellinen.

Kuntaliiton käsityksen mukaan järjestämisvastuun edellytykset on asetettu tarpeettoman korkeiksi. Edellytetty 20 000 työvoimapohja tarkoittaa käytännössä yli 40 000 asukkaan väestöpohjaa. Yhdistettynä yhtenäisen työssäkäyntialueen vaatimukseen ehdotettu lainsäädäntö edellyttää vielä huomattavasti suurempaa työvoima- ja väestöpohjaa. Ehdotuksen perusteluista ei löydy palveluista lähteviä perusteita sille, miksi järjestämisvastuussa olevan tahon tulisi olla työvoimapohjaltaan näin laaja.

Porin kaupunki jakaa Kuntaliiton huolen siitä, että ehdotetussa ratkaisussa ei pohjimmiltaan vaikuta olevan kyse tehtävän siirtämisestä valtiolta kuntien hoidettavaksi, vaan kuntapohjaisen alueellisen työvoimahallintotason perustaminen. Kuntaliitto pitää esitystä kyseenalaisena perustuslain takaaman kunnallisen itsehallinnon kannalta. Ehdotus perustuu pitkälle menevään ja osin päällekkäiseen kuntien hallinnon ja toiminnan sääntelyyn. Ehdotettu työvoimapohjavaatimus, työssäkäyntialuevaatimus sekä valtioneuvoston päätösvaltaan yhdistetty arviointimenettely eivät Kuntaliiton käsityksen mukaan muodosta kokonaisuutta, joka olisi hyväksyttävissä perustuslain 121 §:n tarkoittaman kunnallisen itsehallinnon kannalta. Perustuslain 18 §:n mukainen julkisen vallan velvoite edistää työllisyyttä olisi toteutettavissa myös kunnallisen itsehallinnon kanssa yhteensopivalla tavalla.

Ohjaus ja valvonta

On ymmärrettävää, että tietyltä osin palveluiden ja toiminnan ohjaus ja seuranta on oltava valtakunnallista mutta liian tiukalla valtakunnallisella ohjauksella saatetaan vaarantaa paikallisiin tarpeisiin perustuva toiminta ja innovointi. Porin kaupunki yhtyy tässäkin kohdassa Kuntaliiton lausuntoon. Hallituksen esityksen mukaan järjestämistä vastuu ja rahoitusvastuu eriytyisivät uudessa rakenteessa. Rahoitusvastuu on jokaisella kunnalla. Järjestämistä vastuu voisi olla yksin vain 20 000 työvoimapohjan täyttävillä kunnilla. Vastuu palvelujen tuottamisesta jakautuu järjestämistä vastuullisille ja työllisyyspalveluja tuottaville erillisille toimijoille. Lisäksi valtion ohjausvalta suhteessa kuntiin vahvistuisi verrattuna nykyjärjestelmässä kuntiin kohdistettavaan ohjaukseen.

Valvonnan yhteydessä on arvioitava, kuuluuko vastuu havaitusta puutteesta tai epäkohdasta järjestäjälle vai tuottajalle vai kummallekin ja jos näin, miten vastuu määritellään eri toimijoiden välille. Ratkaistavaksi voi esimerkiksi tulla, mikä taho kantaa vastuun palvelujen saatavuudessa esiintyvistä ongelmista. Liittyykö ongelma rahoituksen niukkuuteen tai siihen, että valtion ohjaus ohjaa toimintaa tiettyyn suuntaan, järjestämistä vastuullisen kykyyn toteuttaa järjestämistä vastuuta ja kohdentaa rahoitusta vai palvelujen tuottajan toimintaan? Vastuiden eriytymisen johdosta valvontaan liittyvät selvitystehtävät selvästi monimutkaistuisivat.

Esityksessä on jätetty epätarkoituksenmukaisesti siirtämättä kuntiin useita tehtäviä, jotka kiinteästi kuuluvat TE-palveluiden asiakaspalvelukokonaisuuteen. Näitä tehtäviä ovat mm. eräät työttömyysturvan myöntämiseen liittyvät tehtävät sekä nuorten ONNI-toiminta. Iso keskeinen kokonaisuus on myös henkilöasiakkaiden puhelinpalvelu ja alkavan yrittäjän ja työnantaja-/yritysasiakkaan puhelinpalvelut, jotka ovat esityksen mukaan jäämässä valtiolle. Tehtäviä tulisi tarkastella asiakaslähtöisesti ja siten, että ne muodostavat eheän ja selkeän kokonaisuuden.

Työnhakijan palveluprosessi

Säännökset vastaavat 2.5.2022 voimaan tulleen uuden asiakaspalvelumallin (ns. pohjoismainen työvoimapalvelumalli) säännöksiä. Sama malli olisi siirtymässä kuntien toimeenpantavaksi uudistuksen myötä. Kyseistä asiakaspalvelumallia on toimeenpantu kuntakokeilukunnissa n. kuukauden ajan ja todettu, että malli sisältää epäjohtamukaisuuksia ja kuten etukäteen jo pelättiin, se on liian kaavamainen. Yksityiskohtainen sääntely ja asiakaskohtaisen jouston puute aiheuttavat sen, että virkailijoiden resurssi suuntautuu asiakkaiden palvelun ja ohjaamisen sijaan hallinnollisten ongelmien ratkaisuun.

Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että kuntien järjestämistä vastuulle siirtyy nykyinen työvoimapalveluita ja työttömyysturvaa säätelevä lainsäädäntö. Kunnille siirtyä velvoite toimeenpanna nykyisenkaltaista järjestelmää ja vain järjestämistä vastuu siirtyy. Jos kunnan resurssit riittävät, mahdollista voisi olla tarjota lakisääteisten palveluiden lisäksi kunnan omia palveluita. Pelkkä järjestämistä vastuun siirtäminen ei uudista palveluvalikkoa ja sen vaikuttavuutta riittävästi.

Valmennus ja työkokeilu

Työkokeilun uusi enimmäiskesto on lyhennetty 12:sta kuukaudesta 6:een kuukauteen. Samanaikaisesti kuntouttavan työtoiminnan profiilia muutetaan hyvinvointialueuudistuksen myötä vielä enemmän sosiaalipalveluksi ja tällöin tietyille asiakaskunnalle jää palveluvajetta. Mikäli kesto on nykyistä lyhyempi, tulisi olla mahdollista päästä työkokeiluun tarvittaessa nopeammin uudelleen. Positiivisena voidaan pitää sitä, että valmennusten enimmäiskestot poistetaan ja joustavuus lisääntyy.

Työvoimakoulutus

Uudistus tekee kuntien omistamien oppilaitosten hyödyntämisen aiempaa ketterämmäksi ja voidaan pitää positiivisena muutoksena.

Työttömyysetuudella tuettu työnhakijan omaehtoinen opiskelu

Myönteisenä pidämme sitä uudistusta, että luku- ja kirjoitustaidon koulutus on hyväksyttävää omaehtoisena opiskeluna.

Työnantajalle myönnettävät tuet (palkkatuki, 55-vuotta täyttäneiden työllistämistuki, työolosuhteiden järjestelytuki).

Porin kaupunki on työllistänyt palkkatuella kunnan eri yksiköihin verrattain aktiivisesti. Lakiuudistuksessa esitetään, ettei kunta voisi myöntää itselleen palkkatukea eikä näin ollen kunnalle voisi lakiuudistuksen voimaan tulon jälkeen työllistää palkkatuella ollenkaan. Tämä on iso muutos Porin työllistämistoiminnalle. Hyvänä voidaan pitää palkkatuen painotusta yksityiselle sektorille ja sitä kautta vaikuttavuuden kasvua mutta julkisen sektorinkin työllistämiseksi on paikkansa. Palkkatuella työllistetyistä henkilöistä n. 40%:a on aiemmin työllistetty kunnille. Suunniteltu muutos vaikuttaa tämän asiakasryhmän työllisyysstatukseen, sillä heidän on usein vaikea työllistyä avoimille työmarkkinoille, edes palkkatuella. Lisäksi muutos vaikuttaa kuntien valtionosuuteen, sillä aiemmin työllistettynä olleet henkilöt tippuvat pois ns. laajan työttömyyden kriteeristä, joka taas vaikuttaa kunnan valtionosuuteen negatiivisesti.

Mikäli aiemmin palkkatuella kuntiin työllistettyjä henkilöitä halutaan jatkossa työllistää kuntiin, on kuntien palkattava henkilöt normaalin rekrytointiprosessin kautta. Mikäli työllistetyt henkilöt on palkattu muihin kuin valtionosuuden kustannuspohjaan oikeuttaviin palveluihin, esimerkiksi katujen ylläpitoon, jää heistä aiheutuva kustannus kokonaan valtionosuuteen liittyvän kustannustenjaon tarkistuksen ulkopuolelle. Täten näistä henkilöistä aiheutuvat kustannukset jäävät myös kollektiivisella tasolla valtion-osuusjärjestelmän ulkopuolelle.

Kuntaliiton lausunnossa ehdotetaan, että aiemmin palkkatuella kuntiin palkattujen henkilöiden tilastointia pitäisi kehittää siihen suuntaan, että nämä henkilöt laskettaisiin osaksi laajan työttömyyden kriteeriä sekä heistä aiheutuvat kustannukset laskettaisiin ja raportoitaisiin Valtiokonttorille osaksi lakisääteisiä palveluita siten, että kustannukset kirjautuisivat osaksi valtionosuuspohjaa. Silloin kunnilla olisi edelleen kannustin palkata esimerkiksi osatyökykyisiä palkkalistoilleen ja tämä ei aiheuttaisi vääristymää rahoitusjärjestelmään. Nykyisen kuntien palkkatukityöllistämisen kaltaisen työllistämismuodon statuksen lisääminen lainsäädäntöön olisi perusteltua myös siksi, että kunnat voivat osoittaa tarjoavansa palvelua heikossa työmarkkina-asemassa oleville täyttäen tällä lain vaatimuksia palveluiden yhdenvertaisuudesta. Porin kaupunki kannattaa Kuntaliiton ehdotusta.

Henkilöasiakkaalle myönnettävät tuet ja korvaukset (starttiraha, työhön tai palveluun hakeutumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus, palveluun osallistumisesta aiheutuvien kustannusten korvaus).

Korvausten maksamisen siirtyminen kuntiin tulee huomioida talous- ja henkilöstö-resurssoinnissa.

Työllistämiselvoite

Työvoimaviranomaisella (kunnalla) olisi jatkossa velvollisuus järjestää 60 vuotta täyttäneelle työnhakijalle, jonka oikeus työttömyyspäivärahaan päättyy enimmäisajan takia, työllistymistä edistävä palvelu tai palkkatuettu työ muun kuin kunnan palveluksessa. Jos henkilö ei työllistyisi avoimille työmarkkinoille, hänen kotikuntansa tulisi järjestää työntekomahdollisuus. Kunnalle ei maksettaisi erikseen palkkatukea mutta palkkakustannuksiin myönnettäisiin valtionosuutta 50% palkkatuella katettavista kustannuksista.

Asiakastietojen käsittely ja valtakunnallinen tietojärjestelmäpalvelu

Esityksessä ehdotetaan, että työvoimaviranomaiset voisivat käyttää asiakastietojen käsittelyyn myös muuta asiakastietojärjestelmää kuin valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin kuuluvaa asiakastietojärjestelmäkokonaisuutta. TE2024-toimintaympäristön muodostuessa järjestämisvastuussa olevien kuntien näkökulmasta osana kuntien laajenevaa toimintaympäristöä ja on siten osana tiedonhallintalain velvoittamaa arvioinnin alla olevaa kokonaisuutta. Työvoima- ja yrityspalveluiden järjestämisvastuu kuntien tehtävien toteutumiseksi edellyttää tarkoituksenmukaisten integraatioiden toteuttamisen useampaan kuin yhteen sisäiseen tietojärjestelmään asiakasymmärryksen ja -kokemuksen luomiseksi (esim. opetustoimiala, hyvinvointialue, elinkeinoyhtiöt).

Toteutusten tulee olla skaalautuvia ja hyödynnettävissä eri palveluntarjoajien sekä yritysten tulokulmasta. Työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämisen onnistuminen edellyttää *julkinen mahdollistaa ja yksityinen toteuttaa* -käytännön jatkojalostamista. Näin varmistetaan palveluiden käytettävyys, turvallisuus ja yhteentoimivuus sekä parannetaan tietoon perustuvaa asiakasymmärrystä ja kokemusta.

Epäselväksi jää, että koskeeko valtakunnallinen asiakastietojärjestelmä myös yritys- ja työnantaja-asiakkaita ja onko se yhdistettävissä mahdollisiin alueen muihin järjestelmiin. Kuntien kokemus meneillään olevista

kuntakokeiluista on se, että TE-hallinnon järjestelmien lisäksi ei ole ollut luvallista ja mahdollista käyttää muita järjestelmiä. Tämän sääntelyn tulee muuttua.

Porin kaupunki edellyttää, että yhteistyö ja tietojen vaihto hyvinvointialueiden kanssa tulee kirjata lainsäädäntöön.

Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Ehdottoman kannatettavaa, että kuntakokeilut päättyvät vasta pysyvän järjestämisvastuun siirtyessä kunnille.

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Uudistuksen edellytyksenä voidaan pitää sitä, että valtio sitoutuu korvaamaan tehtävävastuiden siirrosta kunnille aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti. Hyväksyttävää ei ole se, että rahoitusmallin kustannusvaikutus näyttää TEM:n laskelmien mukaan olevan negatiivinen Porin kaupungille.

Kuntaliiton tapaan Porin kaupunki ehdottaa, että kuntien valtionosuuspohjaan siirtyvien tehtävien kustannuksen määriteltäisiin siirtovuoden (2024) talousarvion perusteella, eikä vuoden 2019 kuten esityksessä. Kunnille siirtyvien tehtävien rahoituksen olisi hyvä perustua arvioon tehtävien laajuudesta ja vaativuudesta, eikä nykyisen palvelujärjestelmän kyvystä toimeenpanna tehtäviä. Talousarvion ja toteutuman välillä on TE-hallinnossa ollut useampana vuotena valtion tilinpäätöksen perusteella epäsuhtaa.

Esityksessä ehdotetaan palveluiden rahoituksen kohdentamista valtionosuuksien kustannuspohjaan pääasiassa kahteen kriteeriin perustuen. Tästä 70 prosenttia kohdentuisi työikäisen väestön (ikäryhmä 18–64-vuotiaat) ja 30 prosenttia laajan työttömyyden käsitteen perusteella, joka kattaisi sekä työttömät, että palveluiden piirissä olevat asiakkaat. Työttömyysturvaetuuksien kompensatio taas korvattaisiin kunnille poikkileikkaustilanteen mukaisesti ja sen suuruutta ei esityksen mukaan tarkistettaisi myöhemmin.

Kuntaliitto on tehnyt huomion, että kannustinmallin eli työttömyysturvan uuden vastuunjakomallin ydintavoite on ohjata työllistymiseen johtavaa, tehokasta ja vaikuttavaa TE-palveluiden järjestämistä. Myös työttömyysturvavastuu ja sen hyvitys tulee joka kunnalle, mutta järjestämistehtävät puolestaan vain järjestäjille. Tämä tarkoittaisi, että lähtökohtaisesti suurimmassa osassa Suomen kuntia valta ja taloudellinen vastuu ovat epäsuhtaiset.

Kuntaliitto huomauttaa, että esitetty rahoitusmalli ja työttömyysturvakustannusten kompensatiomalli luovat kuntien kustannuksiin vahvasti suhdanteista riippuvaisen mekanismin, etenkin työttömyysturvaetuuksien osalta. Pidämmekin perusteltuna muuttaa palveluiden niin sanotun kombikriteerin painoarvoa enemmän kohti laajan työttömyyden kriteeriä, esim. muuttaen suhdetta arvoon 50/50. Tämä tasoittaisi kuntien vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelta tulevien suhdannevaihteluiden sekä shokkien taloudellista riskiä. Edellä mainittua painoarvoa voidaan perustella myös sillä, että laajan työttömyyden kriteeri toteuttaa parhaiten tarveperusteisuutta, kun rahoitus seuraa työttömyyttä.

Siirtymäaika

TE-palveluiden rahoituksen laskennallisen kuntiin kohdentumisen nykytilan sekä tulevan tehtävien rahoitusmallin välillä on suuria eroja ja Porin kaupungilla ja koko Satakunnan maakunnassa uudistuksen taloudellinen vaikutus on negatiivinen.

Tilanteeseen sopeutumiseksi esitetään kahden vuoden sopeutumisajakaa, jossa ensimmäisenä kalenterivuonna rahoitus perustuisi 50 %:sti laskennalliseen nykytilaan ja 50 %:sti valtionosuuskriteereihin ja toisena kalenterivuonna 25 %:sti laskennalliseen nykytilaan ja 75 %:sti valtionosuuskriteeriin. Kolmannesta täydestä vuodesta lähtien rahoitus perustuisi valtionosuuskriteeriin. Koska tehtävät siirtyvät esityksen mukaan kunnille 1.12.2024, kestää siirtymäaika tosiasiallisesti esitetyn kolmen vuoden sijaan vain kaksi kokonaista vuotta ja yhden kuukauden. Pidämme sopeutumisajakaa liian lyhyenä etenkin tilanteessa, jossa kuntien toimeenpanokyky laadukkaaseen muutokseen täytyy turvata. Kuntiin siirtyviä kustannuksia tulisi myös ennakoida ennen muutosta, koska valmistelu vaatii resurssointia myös kuntapuolella.

Kannatamme Kuntaliiton ehdotusta siitä, että työttömyysturvaetuuksien kompensatiomallia tulisi tarkastella uudestaan. Poikkileikkaustilanteeseen perustuva kompensatio ei huomioi väestön kasvun ja vähenemisen

trendin aiheuttamaa vääristymää. Etuuskien kompensaaion osalta tulisi harkita, että tuki kohdennetaan kunnille osana valtionosuutta työikäisen väestön (ikäryhmä 18–64-vuotiaat) mukaan vuosittain. Jotta kompensaaio ei aiheuttaisi negatiivista kannustinvaikutusta, voitaisiin jaettava summa pitää toistaiseksi vakiona koko maan tasolla siten, että vuosittain muuttuisi vain kompensaaion jakautuminen kuntien välillä. Silloin etuuskien kompensaaio olisi kannustava mutta huomioisi kuntien välisen muuttoliikkeen ja väestömuutoksen.

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta

Esityksessä esitetään harkintaa vaativien työttömyysturvatehtävien keskittämistä valtion Kehakeskukselle. Valtakunnallinen ohjaus ja keskitetty asiantuntemus nähdään mallina, joka takaa asiakkaiden välisen tasa-arvon sekä tehostaa käsittelyä. Kokemukset keskitetystä mallista eivät Satakunnassa ole hyviä, sillä asiakkaiden saama palvelu on hidastunut merkittävästi verrattuna aikaisempaan paikalliseen käsittelyyn. Valtakunnallinen oikeudellinen tuki ja työttömyysturvaneuvonta alueen virkailijoille on hyvä toimintamalli mutta itse työttömyysturvan käsittelytehtävät voitaisiin hyvin tehdä alueilla. Jakautuminen kuntien ja valtion toimivaltaan kuuluviin asioihin on epätarkoituksenmukaista.

Laki työttömyysturvalain muuttamisesta 14 luku;

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Kunnan rahoitusvastuu työmarkkinatuesta alkaa jo 100 päivän kohdalla ja laajenisi myös peruspäivärahaa ja ansiosidonnaiseen päivärahaan. Kulut kasvavat mutta keinot vähenevät, kun työllistymistä edistävät toimenpiteet kuten työkokeilu eivät enää katkaise maksuvelvollisuutta. Aito työllistäminen katkaisee kunnan maksuvelvollisuuden. Järjestelmä ei enää kannusta kuntaa järjestämään tehokkaasti työllistymistä tukevia palveluita.

Yhteistoimintasopimusten solmimiselle esitetty aikataulu, henkilöstösiirrot ja henkilöstön asemaan liittyvät menettelytavat sitovien sopimusten ja vastuiden siirtyminen

Uudistuksessa tulee huomioida työvoimahallinnon henkilöstön lisäksi myös kuntien työllisyyspalveluiden henkilöstö eli heidän asemansa uudistuksessa ja huomiointi uudistuksen valmistelussa. Aikataulussa tulee huomioida uuden työyhteisön ja organisaation rakentamiseen riittävästi aikaa. TE-hallinnosta siirtyvien henkilöiden toimenkuviin pitää voida kunnissa vaikuttaa, jottei synny tilannetta, jossa TE-toimisto siirtyy entisenlaisena uuden hallinnon alle ja todellisten uudistusten tekeminen vaikeutuu.

Laki monialaisesta työllistymistä edistävästä yhteistoiminnasta

On kannatettavaa, että esityksen 3§:n mukaisesti asiakkaalla ei enää aikarajaa TYP-palveluun pääsyssä, vaan palveluun pääsy perustuu asiakkaan palvelutarpeeseen. Näin asiakkaalla on mahdollisuus päästä palveluun varhaisemmassa vaiheessa. Jotta kohderyhmä moninaisuudessaan pysyy selkeänä, on kuitenkin samalla tärkeää, että määritellään selkeästi, mitä monialaisen palvelun tarpeella tarkoitetaan.

Esityksessä ei säädetä yhteistyösopimuksen tekemistä. On tärkeää, että monialaisesta tuesta tehdään kirjallinen sopimus, jossa sovitaan tarkkaan mm. yhteistoiminnan resurssoinnista ja kustannusten jaosta. Lain viittaus riittävään resurssointiin ei turvaa sitä, että yhteistoimintaan varattaisiin riittävät toimintaresurssit.

Resurssointia tulee tarkastella laissa pitkäaikaistyöttömien määrä huomioiden ja määrittää henkilöstöresurssi suhteessa asiakasmäärään (vrt. hoitajamitoitus). Potentiaalisten asiakkaiden (=pitkäaikaistyöttömien) määrä on työntekijöiden määrän sijaan relevantti resurssointia ja kustannustenjakoa määrittävä tekijä. Yhteisten kustannusten jako kuntien ja hyvinvointialueen välillä voisi olla 50 % ja 50 %. Kunnat tai kuntayhtymät toimivat työvoimaviranomaisen roolissa TYP-verkostossa.

Lakiesityksen 16§:ssä ja 17 §:ssä käsitellään nuorten monialaisia palveluja. Esityksen perusteella jää epäselväksi, keskitetäänkö nuorten monialaiset palvelut Ohjaamoihin vai voiko nuori olla myös TYPin asiakkaana. Kokemusten mukaan Ohjaamon monialaiset palvelut eivät ole riittäneet kaikille nuorille, vaan nuoria on ohjautunut lisääntyvässä määrin TYPin asiakkaiksi. Toimiva malli voisi olla sellainen, että Ohjaamon asiakkaana oleva nuori saisi Ohjaamosta yhden oven periaatteella tarvitsemiaan palveluja monialaiset palvelut mukaan lukien. Esityksessä jää epäselväksi myös se, onko työllistymistä edistävällä monialaisella tuella ja nuorten monialaisilla palveluilla yhteinen johtoryhmä vai omat johtoryhmänsä. Esityksen perusteella ei käynyt selväksi myöskään se, onko monialaisten palvelujen asiakastietojärjestelmä käytössä nuorten monialaisissa palveluissa vai miten tiedonkulku eri toimijoiden välillä hoidetaan.

Esityksen 17§:ssä käsitellään yksittäistä hanketta/palvelua, mikä ei ole lain kokonaisuus huomioiden perusteltua. Laissa ei säädellä muutoinkaan yksittäisistä palveluista. Tämä pykälä jää lain kokonaisuudesta irralliseksi, joten sen voisi poistaa.

Monialaisten palvelujen tukirakenne jää 18 §:ssä esitetyssä muodossa epäselväksi. Tukirakenteesta säätäminen kuuluu pikemmin asetukseen, jossa on tarpeen säätää tarkemmin tukirakenteesta ja sen roolista monialaisten palvelujen kehittämisessä.